

ГЛАГОЛНИ МЕТАФОРИ

НАДЕЖДА КОСТОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
kostova.na@abv.bg

VERB METAPHORS

NADEZHDA KOSTOVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
kostova.na@abv.bg

The article discusses different theories of metaphor (substitutional, comparative, interactive, cognitive) and presents encoding and decoding models of metaphor. The study focuses on verb metaphors which relate to indirect secondary nomination. Verb metaphors characterize an argument which is different from the prototype scene of the verb. Verb metaphors as a way of semantic derivation represent a verb meaning, which is realized in a different context (in another frame) and which is motivated by associative or connotative feature of the literal meaning.

Keywords: metaphors, verbs, lexical semantics

Въпреки че теорията на метафората е добре застъпена в многобройни изследвания, глаголни метафори се разглеждат само в някои работи, обикновено като примери и без да се извежда метафоричното значение на глагола. За българските глаголни метафори има няколко статии (вж. Колковска/Kolkovska 2013), а задълбочено проучване на новите глаголни метафори в българския език е направено от С. Колковска (Колковска/Kolkovska 2013).

Всяко изследване на метафората започва с Аристотел и неговата идея, че метафората „говори за действителността, съединявайки я с невъзможното“. Според В. Н. Телия в концепцията на Аристотел има три важни момента: 1) понеже „говори за действителността“, метафората е избор на друго название за означаване на някакво понятие вместо обичайното му название или за понятие, което няма твърдо установено название; 2) начинът за „съединение на действителното с невъзможното“ е чрез пренасяне, основано на сравнение и пропорция (аналогия); 3) яснотата на метафората се постига чрез успешно съвместяване на две понятия, като метафо-

рата съдържа утвърждение за равенството на двете понятия (Телия/Teliya 1977: 196–97).

Взгледите за метафората са обобщени от М. Блек в две теории: субституционна и сравнителна, на които той противопоставя своята теория на взаимодействието (Black 1954). По-нататък тези три теории за метафората, най-вече теорията на Блек, се обсъждат в много изследвания (Телия/Teliya 1977; Арутюнова/Arutiunova 1979; Падучева/Paducheva 2004; Милър/Miller 1990; Рикьор/Ricoeur 1990; Пернишка/Pernishka 1993; Попова/Popova 1986; Попова/Popova 2012; Радева/Radeva 2017 и др.).

Според субституционната теория метафоричният израз се използва вместо някакъв еквивалентен на него буквален израз (Black 1954: 279), напр. *Ричард е лъв – Ричард е смел*. Но не за всяка метафора може да се намери съответен буквален израз.

Според сравнителната теория метафората е кондензирано или елиптически сравнение (Black 1954: 283), напр. *Ричард е лъв – Ричард е като лъв (смел), Ричард прилича на лъв (по своята смелост)*. Понеже метафоричният израз може да се замени с еквивалентно на него сравнение, т.е. с буквален израз, сравнителната теория се явява разновидност на субституционната. Сравнителната теория за метафората е популярна от Аристотел до днес. „Метафората е процес на вторична номинация, основана на осъзнато чрез сравнение сходство между предметите и явленията“ (Радева/Radeva 2017: 108).

Според Блек обаче метафората създава сходство, а не изразява съществуващо сходство (Black 1954: 285). Как се създава сходството, обяснява теорията на взаимодействието. В метафоричния израз само една дума е използвана с метафорично значение, а останалите думи са с буквалните си значения. Затова Блек разделя метафората на две части: фокус и рамка (фрейм) (Black 1954: 276). С една рамка думата има метафорично значение, а с друга – не. В даден контекст думата във фокуса придобива ново значение, което нито съвпада с буквалното значение на думата, нито е равно на буквалното значение на друга дума, с която може да бъде заместена думата в този контекст. Новият контекст (новата рамка) предизвиква изменение на значението на думата, която е във фокуса на метафората (Black 1954: 286). Как се получава новото значение, Блек обяснява чрез метафората *Човекът е вълк*. В нея отделя два субекта: главен субект *човек* и спомагателен субект *вълк* (Black 1954: 286–287). Субектите си взаимодействат, като на главния субект се прилагат импликации, свързани със спомагателния субект. Тези импликации представляват „система от общоприети асоциации“, които изникват в съзнанието на говорещия при споменаване на спомагателния субект, т.е. импликациите се отнасят към буквалното значение на *вълк*. Системата от общоприети асоциации се прилага при езиковите¹ метафори, при речевите (образни, художествени) метафори се създава специално за случая система от импликации. Ефектът на метафората

е в актуализиране на системата от общоприети асоциации (Black 1954: 288). Но метафората не просто актуализира „потенциална конотация“, а я утвърждава в качеството на семантичен признак на новото значение (Бърдсли/Beardsley 1990: 210). Импликациите към буквалното значение на думата *вълк* стават част от метафоричното значение на думата *вълк*:

вълк буквално значение ‘хищно животно’, импликации ‘ловува’, ‘гладен’, ‘свиреп’, ‘страшен’;

метафорично значение ‘жесток човек, който предизвиква страх’.

Същият извод се открива и в други изследвания: потенциалната сема ‘хитрост’ става диференциална сема в преносното значение на *лисица* (Гак/Гак 1972: 152), конотативният елемент ‘хитър’ се превръща в семантичен компонент на вторичното значение на *лисица* (Легурска/Legurska 1984: 30). М. В. Никитин използва като пример съществителното име *мечка* – 1) интенционал ‘животно’, импликационал ‘тромаво’; 2) интенционал ‘човек, който е тромав’, и прави заключението, че „при метафората общата семантична част (общата сема) на двете значения не влиза в интенционала на изходното пряко значение, а е свързана с него импликация“ (Никитин/Nikitin 1979: 97).

Наред със съществените семантични признаци на значението (интегрални и диференциални) има признаци, наречени асоциативни, или потенциални. Отчитането на асоциативните признаци е важно, понеже в много случаи те служат за основа на метафорични преноси (Апресян/Apresyan 1974: 8). Затова Ю. Д. Апресян смята, че речниковата статия трябва да има прагматическа или конотативна зона, в която да се записват семантичните асоциации на думата в даденото значение (Апресян/Apresyan 1974: 68, 179). Признаци, които са асоциативни и прагматически в едно лексикално значение, стават семантични признаци в друго, метафорично мотивирано значение.

Подобно твърдение за признаците, участващи в процеса на метафоризация, прави и Т. Бояджиев: „При метафората пренасянето на названието от един предмет на друг се осъществява на основата на сходство по вторични признаци (форма, цвят, размер, функция и т.н.)“ (Бояджиев/Boyadzhiev 1986: 65).

Механизмът на метафората е доизяснен от Н. Д. Арутюнова. Според нея четири компонента участват в построяването на метафората, като само частично се експлицират в повърхнинната ѝ структура: две същности (два обекта) – главен и спомагателен субект по Блек, някои свойства на единия обект и някои свойства на другия обект. Определящи за значението на метафората са признаците на спомагателния субект (Арутюнова/Arutyunova 1979: 170–171).

За Блек взаимодействието е между главния и спомагателния субект, като импликациите на спомагателния субект се приписват на главния субект, докато Арутюнова представя формирането на метафората като взаи-

модействие на признаци: признаци на спомагателния субект се съпоставят с признаци на главния субект, като между тях се създава сходство, поради което названието на спомагателния субект може да се използва вторично като название на главния субект. Така метафората действа като начин за вторична номинация.

И според Телия метафората се формира в резултат на взаимодействието на две системи от признаци. „Метафората създава сходство чрез двуплановост, понеже се прилага към два субекта едновременно, така че свойствата на този, за който става дума, се разглеждат чрез свойствата на този, чието име се използва. Метафората организира, избира и отстранява признаци на главния субект посредством утвърждаване на това, което е нормално приложимо за спомагателния“ (Телия/Teliya 1977: 202). Същността на метафората е в нейната двуплановост, която произвежда метафоричния ефект. Или както отбелязва В. Г. Гак, метафората е виждане на две картини едновременно (Гак/Gak 1972: 149).

Четвъртата теория за метафората според М. Попова е когнитивната, като към нея спадат концептуалната теория на Дж. Лейкф и М. Джонсън и теорията за концептуалното сливане на Дж. Факоние и М. Търнър (Попова/Ророва 2012: 352–354). Първата теория обяснява метафората чрез двустепенен модел от две когнитивни области – област източник и област цел, които се проектират, наслагват една върху друга, т.е. метафората се създава чрез когнитивния механизъм, наречен метафорична проекция (mapping). Другата теория предлага четиристепенен модел – две равностойни ментални пространства: генерично пространство, в което се съпоставя и анализира информацията от двете области, и интегрирано пространство, в което се получава метафоричното понятие чрез сливане на установените съответствия и несъответствия.

Според М. Попова предложените от когнитивната теория и от теорията на взаимодействието метафорични модели не се различават съществено: двете области (източник и цел) съответстват на двата субекта (главен и спомагателен) на Блек или двата обекта на Арутюнова, а метафоричната проекция е подобна на взаимодействието на признаците от двете лексикални значения. „Разликите са несъществени и се отнасят най-вече до различието в термините на взаимодействащите си същности и за общия признак“ (Попова/Ророва 2012: 354). В. Радева не е съгласна с обособяването на когнитивната метафора като отделен тип, понеже когнитивността е свързана изобщо с човешкото познание (Радева/Radeva 2017: 112), като твърдението е свързано с идеята за „концептите, които управляват нашето мислене“ (Лейкф и Джонсън/Lakoff, Johnsen 1984: 4).

Метафората като начин на семантична номинация е представена от Е. Пернишка с термините изходна и производна семема, мотивационен признак и ономасиологична база (Пернишка/Pernishka 1993: 120), като авторката отбелязва, че ономасиологичната база е винаги проста, некомплексна,

за разлика от мотивационния признак, и че понякога ономасиологичната база и мотивационният признак съвпадат (Пернишка/Pernishka 1993: 138–139).

В своите изследвания за метафората С. Колковска използва методика на М. Попова, която отчита семантичните стойности на трите участника в метафоричния акт – областта източник (изходното значение), областта цел (производното значение) и мотивационния признак, представляващ зоната на взаимодействие между тях (Колковска/Kolkovska 2012; Колковска/Kolkovska 2013). Този модел ни се струва най-удобен за представяне на езиковите метафори.

И така, след подробно проучване на теориите за метафората се спираме на термините *изходно* и *производно значение*, които насочват към възприемане на метафората като начин на семантична деривация. За общия признак, чрез който си взаимодействат изходното и производното значение, ще използваме термина мотивационен признак (МП), наричан още вътрешна форма на значението (Телия/Teliya 1977; Попова/Popova 1986; Попова/Popova 2012 и др.) „Мотивационният признак е същностен признак от ядрото или периферията (конотациите) на изходната семема, по който между понятието за назоваване и изходната семема се установява сходство, аналогия или тъждество“ (Пернишка/Pernishka 1993: 226).

Насочваме се към глаголните метафори, като изхождаме от идеята, че „за метафората е естествено да функционира в сферата на предиката“ (Арутюнова/Arutyunova 1979: 154).

Примерът на Блек *Човекът е вълк* също показва, че метафорично използваната дума (спомогателният субект) има предикативна функция. Още В. В. Виноградов обръща внимание на тези предикативно-характеризиращи значения на съществителните имена и ги определя като синтактично обусловени значения (Виноградов/Vinogradov 1953: 25).

Тук ще разгледаме глаголни метафори като *Времето лети*, *Часовникът върви*, които са традиционно използвани като примери за метафора. Тези метафори се определят като лексикализирани, мъртви метафори, т.е. те са езиков факт, а не индивидуални речеви построения. Следователно определяме като обект на изследване в настоящата статия езиковите глаголни метафори.

Ако приложим към метафората *Времето лети* разбирането за фокус и периферия и за това, че само една дума в изречението може да е употребена метафорично, ще стигнем до твърдението, че „в контекст *Времето минава* метафорично е значението на глагола, а не на съществителното“ (Пернишка/Pernishka 1993: 160), т.е. че фокусът на метафората е глаголът *лети*. Това е приетата в лингвистиката гледна точка към явлението, която е приложена при лексикографското отразяване на глаголната семантика. Така нашето внимание се насочва към лексикалната семантика на глаголите, които са във фокуса на метафората.

В концептуалната теория на Лейкф и Джонсън обаче метафората *Времето лети* е представена по друг начин. „Поговорката *Времето лети* е пример за метафората ВРЕМЕТО Е ДВИЖЕЩ СЕ ОБЕКТ“ (Лейкф и Джонсън/Lakoff, Johnsen 1980: 43). Ако следваме прототипната сцена (вж. Филмор/Fillmore 1983) на глагола, метафората би трябвало да бъде ВРЕМЕТО Е ПТИЦА.

За илюстриране на концептуалните метафори Лейкф и Джонсън използват глаголи, например метафората СПОРЪТ Е ВОЙНА е представена с изречения като: *Той атакува всяко слабо място в моята аргументация, Аз никога не съм побеждавал в спор с него*; метафората ВРЕМЕТО Е ДВИЖЕЩ СЕ ОБЕКТ – с изречения като: *Дойде време за действие, Мина много време, откакто...*; метафората ВРЕМЕТО Е ПАРИ – с изречения като: *Решаването на задачата ми струваше два часа; Изгубих си два часа в обикаляне за подаръци*.

От една страна, видът на концептуалните метафори много наподобява примера на Блек *Човекът е вълк*. От друга страна, ако използваме терминологията на Блек за примерите, виждаме, че фокусът на метафората (или метафорично употребената дума в изреченията) е глаголят – *атакувам, побеждавам, дойда* и т.н. За да разгадаем това несъответствие, се нуждаем от допълнителни указания.

За по-нататъшните наблюдения ще се позовем на анализа на Е. Падучева, която успешно прилага теорията на Блек, за да обясни метафората *Долината спи* (Падучева/Paducheva 2004: 170). Фокус на метафората е глаголят *спи*; главен обект – *долината*, спомагателен обект – ЖИВО СЪЩЕСТВО. Падучева формулира две правила за интерпретация. Правило 1 описва смисловото взаимодействие между категориално несъгласувани думи. Глаголят *спя* с основното си значение означава физиологичен процес на живо същество. Това значение се блокира заради „категориалния дисонанс“ – във фразата глаголят *спя* представя признак на пространствен обект. Основното значение на глагола е свързано с цял ред асоциации и конотации, наречени импликации, които възникват или могат да възникнат в съзнанието на говорещия при неговата употребата. При предикация на новия субект остават само импликациите – спокойствие, неподвижност, безшумност. Правило 2 приписва на главния субект сходство със спомагателния. Така се създава образ, който ни кара да си представим, че долината е живо същество. Следователно смисълът на фразата може да бъде описан като: 1) долината е спокойна, неподвижна, безшумна; 2) долината прилича на живо същество.

Първото правило на Падучева замества метафората с буквален израз (по субституционната теория), а второто – със сравнение (по сравнителната теория). В обясненията обаче изчезва глаголят *спя*, който е фокус на метафората.

Ако продължим интерпретацията на Падучева, че долината се мисли

като живо същество (сравнение), можем да стигнем до метафората (загатаната с начина на изписване с големи букви, както е при Лейкф и Джонсън) ДОЛИНАТА Е ЖИВО СЪЩЕСТВО. Така се връщаме към формулираните от Лейкф и Джонсън концептуални метафори.

Ще приведем още наблюдения върху глаголни метафори. В. Г. Гак също анализира метафори с глагола *спя* (*градът спи, умът спи*), като отбелязва, че преносното значение ‘оставам неподвижен или непроизводителен’ се реализира при неодушевен подлог (Гак/Gak 1972: 154–155).

А. Вежбицка интерпретира метафората *Земята спи* по следния начин: когато се мисли за земята, може да се каже, че това не е земя, а живо същество, което спи (Вежбицка/Wierzbicka 1990: 145). Според авторката метаезиковата експликация на дълбоката семантична структура на метафората съдържа два важни елемента: условност (може да се каже) и отрицание (не е..., а...), които могат да се появят и в повърхнинната структура в поезията (*Може да се каже, че с виното огън се влива в душата; Червей, а не човек*; подобен пример от българската поезия е *Не човек, а желязо* от стихотворение на В. Андреев). Чрез метаезиковата формула Вежбицка показва, че метафората изразява мисълта съкратено, въпреки че изглежда като нелепост, абсурд.

Прави впечатление, че в обяснението на Вежбицка се запазват фокусът и периферията на метафората, докато в обяснението на Падучева фокусът е заменен с буквален израз.

В повечето изследвания за метафората се интерпретира смисълът на цялото изречение, а не се представя значението на глагола, който е във фокуса на метафората. Само Гак предлага тълкуване на метафоричното значение на глагола.

Значението на глагола, който е във фокуса на метафората, може да бъде разкрито в съпоставка с изходното значение. Мотивиращите признаци, които са част от периферията на изходното значение, стават диференциални признаци на производното значение и обикновено се експлицират при лексикографското представяне.

спя 1. Намирам се в състояние на сън. *Детето спи*. 2. Намирам се в състояние на спокойствие, неподвижност, тишина. *Долината спи*.

По подобен начин е представено вторичното метафорично значение на глагола *спя* в *Речник на съвременния български книжовен език* (РСБКЕ):

2. Прен. Намирам се в състояние на пълен покой. *Около му природата вече дълбоко спеше*. Вазов. *Селото спи след дневната умора*. Н. Ракитин. *Пристанището спеше в омарата на късния следобеден час*. Д. Добревски (РСБКЕ/RSBKE 1959).

Значението на глагола *спя* се свързва с второто значение на съществителното име *покой* в *Речник на българския език* (РБЕ): ‘отсъствие на движение и на силни звуци, шум, неподвижност, замрялост и тишина’ (РБЕ/РБЕ 2008). Първото значение на съществителното *покой* ‘отсъствие на безпокойство, грижи, съмнения, вълнения’ се отнася до одушевен субект,

а второто – до неодушевен субект, както е при значенията на глагола *спя*. Тъй като съществителните *покой* и *спокойствие* са синоними, първото е използвано при тълкуването на значението на глагола *спя* в РСБКЕ (РСБКЕ/RSBKE 1959), а второто се съдържа в интерпретацията на Падучева, можем да приемем, че тълкуванията са идентични.

Понеже неодушевеният субект, определящ производното значение на глагола *спя*, може да бъде различен, както показват използваните в РСБКЕ примери, по лексикографска традиция той не се определя пред значението. За разлика от случая с метафоричното значение на глагола *летя*, което се реализира само със субект *време*, отразен в РБЕ:

1. За птица или насекомо – движа се, премествам се във въздуха, като размахвам крила; хвърча.

7. Прен. За време – преминавам бързо, неусетно; хвърча, изплъзвам се, изтичам. (РБЕ/RBE 1995).

Както се вижда, при лексикографското представяне на метафоричното значение на глагола *летя* са използвани метафори за времето с други глаголи, което насочва към идеята на Лейкъф и Джонсън, че абстрактните същности могат да се опишат единствено метафорично.

От представянето на производните значения на глаголите *спя* и *летя* става ясно, че глаголните метафори се отнасят към косвената вторична номинация. „Формирането на смисъла на новото наименование протича под непосредственото въздействие на смисловото съдържание на друго наименование, което определя характера на изобразяване на действителността“ (Телия/Teliya 1977: 130). Метафоричните значения на глаголите *спя* и *летя* се реализират с определен субект (време) или със субекти с определени свойства (неодушевени субекти). Опорна дума за производно значение на глагола може да е друг аргумент от семантичната рамка на глагола (вж. Филмор/Fillmore 1981). „Наличието на опорна дума усложнява номинационното отношение“ (Пернишка/Pernishka 1993: 74).

Характерна особеност на метафората е, че тя е контекстово обусловена. Това важи в пълна сила и за глаголните метафори. Глаголната метафора се състои от фокус (самия глагол) и рамка, която задължително съдържа опорната дума, благодарение на която се осъществява косвена вторична номинация. „Опорното наименование е изразено в субекта, а косвеното – в предиката“ (Телия/Teliya 1977: 165). Опорната дума е главният субект при глаголната метафора, а спомагателният субект е скрит и може да се открие в прототипната сцена на глагола.

И така, глаголната метафора (или метафоричното значение на глагола) обикновено е представена в речниците с опорната дума и фокуса – производното значение на глагола, което се реализира с посочената опорна дума: За време – минавам бързо, неусетно.

Концептуалната метафора ВРЕМЕТО Е ДВИЖЕЩ СЕ ОБЕКТ на Лейкъф и Джонсън засяга опорната дума, като ѝ приписва само най-обобщено свойство – времето се движи, т.е. метафората определя, конкретизира су-

бекта време, като му приписва способност да се движи. Ако използваме йерархичната структура на лексикосемантичната група на глаголите за движение (вж. Костова/Kostova 2010), можем да кажем, че концептуалната метафора съдържа архисемата на групата като модел, докато в конкретните реализации се използват видовете семи, означени с различни глаголи за движение (*времето лети, минава, пълзи, влачи се*).

Така концептуалната метафора разкрива най-обобщено общия признак на двете концептуални области. „Устойчивите съответствия между областта източник и областта цел, фиксирани в езиковата и културната традиция на дадено общество, се наричат концептуални метафори“ (Баранов/Ваганов 2008: 11). Когнитивната област цел *време* се проектира в когнитивната област източник *птица*, като общата област между тях е способността за движение. Това се изразява с концептуалната метафора ВРЕМЕТО Е ДВИЖЕЩ СЕ ОБЕКТ. Концептуалната метафора съдържа двете когнитивни области и представя отношението между тях. Концептуалната метафора представя метафората в нейната дълбока семантична структура. На повърхнинно ниво в изречението *Времето лети* областта източник е скрита – тя се съдържа в глагола заедно с метафоричната проекция.

Следователно анализът на глаголните метафори, освен изходно и производно значение и мотивационен признак, може да съдържа и концептуална метафора (КМ), която представя модел на мисленето, отразен в езика:

смя 1. Намирам се в състояние на сън. *Детето спи*.

2. Прен. Намирам се в състояние на спокойствие, неподвижност, тишина. *Долината спи*.

МП спокойствие, неподвижност, тишина; КМ СУБЕКТЪТ Е ЖИВО СЪЩЕСТВО.

летя 1. За птица, насекомо – движа се, премествам се във въздуха, като размахвам крила.

7. Прен. За време – минавам бързо, неусетно.

МП бързо, неусетно; КМ ВРЕМЕТО Е ДВИЖЕЩ СЕ ОБЕКТ.

Глаголната метафора се състои от опорна дума и глагол с метафорично значение. Метафоричното значение на глагола е синтактично обусловено по класификацията на Виноградов и засяга субекта (или обекта), който се явява опорна дума. Глаголната метафора има за цел да характеризира опорната дума, като чрез глагола ѝ се приписва някакъв признак.

В заключение можем да обобщим двата подхода към глаголните метафори (или метафорите, в чиито фокус е глаголът). От една страна, те могат да се разглеждат като начин за косвена вторична номинация, чрез който се характеризира нехарактерен за прототипната сцена на глагола субект или друг аргумент. От друга страна, глаголните метафори могат да се разглеждат като начин за семантична деривация, при който се акцентира върху производното значение на глагола, реализирано в различен контекст (в друга рамка) и мотивирано от асоциативни или конотативни признаци на изходното значение.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ За разграничението между езикова и речева метафора вж. Телия/Teliya 1977: 192–194.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Арутюнова 1979: *Арутюнова, Н. Д.* Языковая метафора (синтаксис и лексика). – В: Лингвистика и поэтика. Москва, Наука, 147–173. [Arutyunova 1979: *Arutyunova, N. D.* Iazykovaia metafora (sintaksis i leksika). – In: Lingvistika i poetika. Moskva, Nauka, 147–173.]

Апресян 1974: *Апресян, Ю. Д.* Лексическая семантика. Синонимические средства языка. Москва, Наука. [Apresyan 1974: *Apresian, Ju. D.* Leksicheskaia semantika. Sinonimicheskie sredstva iazyka. Moskva, Nauka.]

Баранов 2008: *Баранов, А. Н.* Предисловие редактора. – В: Лакофф, Дж., М. Джонсон. Метафоры, которыми мы живем. Москва, ЛКИ. [Baranov 2008: *Baranov, A. N.* Predislovie redaktora. – In: Lakoff, G., M. Johnsen. Metaphors we live by. Moskva, LKI.]

Бояджиев 1986: *Бояджиев, Т.* Българска лексикология. София, Наука и изкуство. [Boyadzhiev 1986: *Boyadzhiev, T.* Balgarska leksikologiya. Sofia, Nauka i izkustvo.]

Бърдсли 1990: *Бърдсли, М.* Метафорическое сплетение. – В: Теория метафоры. Москва, Прогрес, 201–218. [Beardsley 1990: *Beardsley M.* The Metaphorical Twist. – In: Teoriia metafory. Moskva, Progres, 201–218.]

Вежбицка 1990: *Вежбицкая, А.* Сравнение – градация – метафора. – В: Теория метафоры. Москва, Прогрес, 133 – 152. [Wierzbicka 1990: *Wierzbicka, A.* Sravnenie – gradatsiya – metafora. – In: Teoriia metafory. Moskva, Progres, 133–152.]

Виноградов 1953: *Виноградов, В. В.* Основные типы лексических значений слова. – Вопросы языкознания, 5, 3–29. [Vinogradov 1953: *Vinogradov, V. V.* Osnovnye tipy leksicheskikh znachenii slova. – Voprosy iazykoznanii, 5, 3–29.]

Гак 1972: *Гак, В. Г.* К проблеме общих семантических законов. – В: Общее и романское языкознание. Москва, Издательство Московского университета, 144–157. [Gak 1972: *Gak, V. G.* K probleme obshtikh semanticheskikh zakonov. – In: Obshtee i romanskoe iazykoznanie. Moskva, Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 144–157.]

Колковска 2012: *Колковска, С.* Нови метафорични и метонимични значения в българския език, възникнали при съществителните имена. – Български език, кн. 4, 17–27. [Kolkovska 2012: *Kolkovska, S.* Novi metaforichni i metonimichni znacheniya v balgarskiya ezik, vazniknali pri sashtestvitelnite imena. – Balgarski ezik, 4, 17–27.]

Колковска 2013: *Колковска, С.* Нови метафорични и метонимични значения в българския език, възникнали при прилагателни имена и глаголи. – В: Проблеми на неологията в славянските езици. София, АИ „Проф. М. Дринов“, 185–207. [Kolkovska 2013: *Kolkovska, S.* Novi metaforichni i metonimichni zna-

cheniya v balgarskiya ezik, vazniknali pri prilagatelni imena i glagoli. – In: Problemi na neologiyata v slavyanskite ezitsi. Sofia, AI “Prof. M. Drinov”, 185–207.]

Костова 2010: *Костова, Н.* Основни глаголи за движение в българския език. София, Авангард Прима. [Kostova 2010: *Kostova, N.* Osnovni glagoli za dvizhenie v balgarskiya ezik. Sofia, Avangard Prima.]

Легурска 1984: *Легурска, П.* Метафората и метонимията като типове лексико-семантична деривация. – Руски и западни езици, 4, 28 – 33. [Legurska 1984: *Legurska, P.* Metaforata i metonimiyata kao tipove leksiko-semantichna derivatsiya. – Ruski i zapadni ezitsi, 4, 28–33.]

Лейкф и Джонсън 1980: *Lakoff, G., M. Johnsen.* Metaphors we live by. Chicago, University of Chicago.

Милър 1990: *Миллер Дж.* Образы и модели, уподобления и метафоры. – В: Теория метафоры. Москва, Прогрес, 236–283. [Miller 1990: *Miller, G.* Images and Models, Similes and Metaphors. – In: Teoriia metafory. Moskva, Progres, 236–283.]

Никитин 1979: *Никитин, М. В.* О семантике метафоры. – Вопросы языкознания, 1, 91–102. [Nikitin 1979: *Nikitin, M. V.* O semantike metafory. – Voprosy iazykoznaniiia, 1, 91–102.]

Падучева 2004: *Падучева, Е.* Динамические модели в семантике лексики. Москва, Языки славянской культуры. [Paducheva 2004: *Paducheva, E.* Dinamicheskie modeli v semantike leksiki. Moskva, Iazyki slavianskoï kul'tury.]

Пернишка 1993: *Пернишка, Е.* За системността в лексикалната многозначност на съществителните имена. София, БАН. [Pernishka 1993: *Pernishka, E.* Za sistemnostta v leksikalnata mnogoznachnost na sashtestvitelnite imena. Sofia, BAN.]

Попова 1986: *Попова, М.* Метафората като средство за номинация (с оглед на терминологичната номинация). – Български език, кн. 1, 22–31. [Popova 1986: *Popova, M.* Metaforata kao sredstvo za nominatsiya (s ogleo na terminologichnata nominatsiya). – Balgarski ezik, 1, 22–31.]

Попова 2012: *Попова, М.* Теория на терминологията. Велико Търново, Знак'94. [Popova 2012: *Popova, M.* Teoriya na terminologiyata. Veliko Tarnovo, Znak'94.]

Радева 2017: *Радева, В.* Българска лексикология и лексикография. София, Изток-Запад. [Radeva 2017: *Radeva, V.* Balgarska leksikologiya i leksikografiya. Sofia, Iztok-Zapad.]

РБЕ 1995: Речник на българския език. Т. 8. София, Издателство на БАН. [RBE 1995: Rechnik na balgarskiya ezik. T. 8. Sofia, Izdatelstvo na BAN.]

РБЕ 2008: Речник на българския език. Т. 13. София, АИ „Проф. Марин Дринов“, ЕТ „ЕМАС“. [RBE 2008: Rechnik na balgarskiya ezik. T. 13. Sofia, AI “Prof. M. Drinov”, ET “EMAS”.]

Рикьор 1990: *Рикёр, П.* Живая метафора. – В: Теория метафоры. Москва, Прогрес, 435–455. [Ricoeur 1990: *Ricoeur, P.* La métaphore vive. – In: Teoriia metafory. Moskva, Progres, 435–455.]

РСБКЕ 1959: Речник на съвременния български книжовен език. Т. 3. София, БАН. [RSBKE 1959: Rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik. T. 3. Sofia, BAN.]

Телия 1977: *Телия, В. Н.* Вторичная номинация и её виды. – В: Языковая номинация (виды наименований). Москва, Наука, 129–221. [Teliya 1977: *Teliia, V. N.* Vtorichnaia nominatsiia i ee vidy. – In: Iazykovaia nominatsiia (vidy naimenovanii). Moskva, Nauka, 129–221.]

Филмор 1981: *Филмор, Ч.* Дело о падеже. – Новое в зарубежной лингвистике. Вып. X, 369–495. [Fillmore 1981: *Fillmore, Ch.* The Case for Case. – Novoe v zarubezhnoi lingvistike. Vyp. X, 369–495.]

Филмор 1983: *Филмор, Ч.* Основные проблемы лексической семантики. – Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XII, 74–122. [Fillmore 1983: *Fillmore, Ch.* Topics in lexical semantics. – Novoe v zarubezhnoi lingvistike. Vyp. XII, 74–122.]

Black 1954: *Black, M.* Metaphor. – In: Proceedings of the Aristotelian Society, New Series, Vol. 55, 273–294.

✉ *Гл. ас. д-р Надежда Костова*

Секция за българска лексикология и лексикография

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Chief Assist. Prof. Nadezhda Kostova, PhD*

Department of Bulgarian Lexicology and Lexicography

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria